

BIBEL

EN TIDNING FRÅN SVENSKA BIBELSÄLLSKAPET • NR 3/2019

Anders
Göranzon
på ledarsidan

Rumänien
satsar på
Bibeläventyret

Lansering av
Bibeln på
nordsamiska

Bibelns värld
i Skåne öppnar
portarna

MERA ÄVENTYR

Skolorna vill ha hjälp med pedagogisk undervisning om Bibeln

FOTO: LOTTA RING

Strax ska kör, präster, gäster och bibelöversättare tåga in i Kautokeino kyrka för att fira nya Bibeln på nordsamiska. / sid 8

Berit Anne Bals Baal är nordsamisk lingvist. / sid 10

Rumänien satsar på skolkontakter och nya äventyr. / sid 6

FOTO: FRIDA LUBERA

”

Min personliga drivkraft är att det är så kul att berätta bibelstoryn. Det grundläggande syftet är att göra Bibeln intressant för fler, att inspirera. / sid 15

Apropå ...

BILD: ANDERS PARSMO

FOTO: JADY LIU

Vi står vid de kristnas sida

Vi stödjer bibelarbetet i Kina bland annat genom insamling till bibelpapper till gratisbiblar som delas ut i fattigare områden. Bibelbristen är fortfarande enorm. Ju fler biblar som är i omlopp, desto fler blir kristna, och så växer efterfrågan. Vi kommer inte att kunna rapportera allt som händer och vilka bibelinsatser vi gör i Kina. All information måste hanteras klokt. Villkoren för de kristna förändras, och läget som är just nu markerar tydligt att det är viktigare än någonsin att vi står vid våra kinesiska bröders och systrars sida.

Nästa år läser vi Bibeln högt med resten av världen

Bibel 2020 är en global satsning som inbjuder dig att vara med och läsa Bibeln högt. En app som levererar dagens bibelord och andra finesser byggs nu. Vår läsguide Bibelläsning & bön 2020 följer samma plan. Mer info i nästa nummer!

19

JANUARI 2020 FIRAR VI BIBELNS DAG. LÅT DAGEN BLI STARTSKOTTET FÖR ETT RIKTIGT BIBELÄRI

Föreställ dig att människor över hela världen läser samma bibelord högt tillsammans, över hela världen. Det är Bibel 2020!

”En bibel som håller på att falla isär tillhör vanligtvis någon som inte gör det.”

Charles Spurgeon
Baptistpastor, England
1834–1892

FOTO: BRUNO REYNA

Swish – så kommer tidningen!

Även du som ger en bibelgåva via Swish i mobilen får tidningen Bibel som en givarbonus. Alla medlemmar och aktiva givare får tidningen för information och fördjupning.

Om Guds omsorg finns alltid mer att lära

När jag avtackades som lärare vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut ville mina arbetskamrater testa min bibelkännedom. De gjorde det med inspiration från Bibeläventyret. Jag fick se tio bilder och skulle berätta vad de föreställde. Jag klarade sju. Med viss hjälp lyckades jag till sist placera alla. De bilder jag missade minns jag i efterhand bäst. Vi lär av våra misstag.

SÅ FINT ATT Bibeläventyret fick bli anknytningen mellan det gamla och det nya. Det blev tydligt att jag kommer att arbeta med lärande även framöver. Bibeläventyret handlar om att skolelever får lära sig mer om berättelserna i Bibeln och hur dessa hänger ihop. Sådan kunskap har vi alla glädje av. Bibelkännedom är en god grund att stå på i livet. Men vårt umgänge med Bibeln slutar inte där. I Bibeln får vi framför allt lära känna personen Jesus. I Bibeln finns den stora berättelsen om Jesus liv och gärning. Det stora påskdramat, där Jesus skapar en väg genom döden tillbaka till livet.

DETTA DRAMATISKA SKEENDE finns i hela Bibeln. Guds närvaro och önskan att rädda både oss människor och resten av skapelsen. När jag läser eller lyssnar till en berättelse ur Bibeln lägger jag därför min egen livsberättelse bredvid. Jag önskar att berättelserna ska tala med varandra. Många frågeställningar och utmaningar är desamma. Glädje och sorg. Makt och vanmakt. Det går att känna igen sig. När jag får syn på Guds närvaro i mitt eget liv, då växer mitt hopp. När det har med Guds omsorg att göra, finns det alltid mer att lära sig. Mer att förundras över. Mer att känna tacksamhet inför. Att låta sitt eget liv speglas i Bibelns berättelser är verkligen ett äventyr. Ett bibeläventyr.

Anders Göranzon
Generalsekreterare

”De bilder jag missade, minns jag i efterhand bäst. Vi lär av våra misstag.”

Anders Göranzon

BIBEL
SÄLLSKAPET

Svenska Bibelsällskapet arbetar för att Bibeln ska översättas, spridas och användas. Vi är en del av världens största bibelrörelse som heter United Bible Societies, UBS. Via UBS arbetar vi tillsammans med 149 andra bibelsällskap för att göra världens mest lästa bok ännu mer känd och tillgänglig.

Tidningen BIBEL ges ut av Svenska Bibelsällskapet

Ansvarig utgivare:
Anders Göranzon
anders.goranzon@bibeln.se

Redaktör/layoutare:
Lotta Ring
lotta.ring@bibeln.se

ISSN 2000-7752

Omslagsbild:
Janko Ferlic

Tryckeri:
Lenanders, Kalmar, 2019

Besöksadress:
Bangårdsgatan 4 A, Uppsala

Postadress:
Box 1235, 751 42 Uppsala

Telefon:
018-18 63 30

Mejl:
info@bibeln.se

Org nr 802000-3292

Webbplatser:
www.bibelsallskapet.se
www.bibelbutik.se
www.bibeln.se

Ge en gåva
Välkommen att ge en gåva till Bibelsällskapets arbete! Använd något av numren nedan.

Swish 123 900 62 63
Pg 90 06 26-3
Bg 900-6263

90 SVENSK
KONTO INSAMLINGS
KONTROLL

KUL KOLL PÅ BIBELN

Bibeläventyret

I enlighet med skolans läroplan ger Bibeläventyret barn i årskurs fyra och fem en röd tråd genom Bibelns berättelser. Pedagogiken innebär att eleverna får använda alla sinnen via rörelser, drama, nyckelord, tricks, skrivande, rim och rap. Nyfikenheten kittlas och alla barn är aktiva.

För många barn är Bibeläventyret den enda kontakten med Bibeln och kristen tro. Därför är det viktigt att fler utbildar sig till instruktörer. I dag finns 600 aktiva instruktörer som möter runt 30 000 skolbarn om året. Men skolorna ropar efter fler besök. Bibelsällskapet utbildar nya instruktörer, så kallade bibel-äventyrare. Läs mer på webbplatsen bibelaventyr.se. Det går även att stödja arbetet med en gåva!

Bibelns berättelser blir minnen för livet när Bibeläventyrets instruktörer möter skolbarn i årskurs fyra och fem. Delaktighet är en kärphäst i pedagogiken. Andreas Hultsten tar oss med på ett skolbesök.

– **DÄR ÄR JU** Bibelmannen!

Två killar med mopedhjälm kommer fram till mig på skolans parkering.

– Vad kul det var när du var i vår klass och hade Bibeläventyr! Kan du inte komma till oss igen?

Vi pratar lite innan jag går in på skolgården och säger god morgon till ett barn i förskoleåldern. Hon tittar nyfiket på min stora väska och frågar vad jag ska göra.

– Ha Bibeläventyr med klass 5B och berätta om Bibeln, svarar jag glatt.

– Vad är Bibeln? undrar flickan.

Återigen blir jag påmind om varför Bibeläventyret behövs på våra skolor.

MIN INSTRUKTÖRSKOLLEGA Björn är redan på plats i klassrummet.

– Gött å se dig Andreas! Det var ett tag sedan vi körde ihop nu! säger Björn.

Vi är anställda i varsina kyrkor på vår ort. De är olika, men rörande överens om att Bibelns berättelser är viktiga och att vi behöver hjälpa barnen att upptäcka dem.

– Hej! Vad bra att ni är här! säger läraren Pernilla och berättar att klassen har längtat efter att få ha Bibeläventyret igen.

Vi blir ännu stoltare när Pernilla berättar att hon var förvånad över hur mycket eleverna kom ihåg efter att vi lärt dem om Gamla testamentet i fyran.

– På rasterna hörde jag att de rappade tio Guds bud, och jag har sett att en del fortfarande kommer ihåg många av rörelserna och nyckelorden från berättelserna!

NU BÖRJAR BARNEN droppa in och vi försöker lära oss deras namn. En ny elev frågar irriterat om vi kommer från kyrkan. Han hävdar bestämt att han inte kommer att gilla Bibeläventyret eftersom han inte tror på Gud. Vi försöker förklara att vi inte är i skolan för att tala om vad de ska tro.

– Vi kommer att hjälpa er att upptäcka en massa spännande berättelser från Bi-

FOTO: OLOF BRANDT

I bibelasken för Domarboken blir en tuss av Gideons ull en överraskning som hjälper barnen att minnas berättelsen.

beln som är bra att känna till, vare sig man tror på Gud eller inte, säger jag.

Pojkens kompis försöker lugna honom genom att säga att det är lugnt, och att vi är coola, men pojken ser tveksam ut.

BJÖRN OCH JAG KÖR i gång lektionen och återkopplar till vad vi gjorde i fyrens Bibeläventyr om GT. Det är klart att barnen säger lite fel ibland, men vi uppmuntrar alla svar så att de känner att de är duktiga. De får hjälp att minnas när vi tar fram den stora bibeln där varje bibelbok motsvaras av ett öppningsbart kassettfodral med innehåll som kopplar till texten.

Temperaturen stiger när vi börjar spela bingo för att lära oss om tiden mellan GT och NT. Vi fortsätter att växla mellan olika pedagogiska hjälpmedel som dramman, berättande, trollerier, rörelser, anteckningar och bilder.

Snart är även den nya och tveksamma eleven med på noterna.

– **NÄR KOMMER DU** tillbaka nästa gång? undrar några elever när vi efter 90 minuter berättar att lektionen är slut.

– Vi kommer tillbaka två gånger till, nästa vecka och veckan därpå, svarar jag, och hör någon ropa ”Yes!”.

Efter lektionen följer vi med till lärarrummet och dricker kaffe. Bredvid mig sitter en lärare, och jag frågar om hon vill att vi kommer till hennes klass nästa år.

– Det kan nog bli svårt, för jag har så många elever från muslimska familjer, svarar hon tveksamt.

Jag berättar att Bibeläventyret brukar uppskattas särskilt av de barnen. De känner ofta till berättelserna från Bibeln eftersom många av dem även står i Koranen.

– Men blir de inte irriterade över att ni kommer från kyrkan? undrar läraren.

– Nej, tvärtom! De upplever ofta att de har mycket gemensamt med andra som har en gudstro, även om den personen inte är muslim, flikar Björn in.

Jag berättar att vi gör om klassrummet till en stor karta över Bibelns länder med karttecken på, och att de muslimska barnen brukar blir glada då eftersom de ofta härstammar från det området.

– Okej, men jag brukar varken ta emot besök från kyrkan eller från andra organisationer, men tack ändå, säger läraren.

HON TAR SIN kaffekopp och tänker gå, men jag förklarar att Bibeläventyret inte är ett besök från en kyrka, utan ett läromedel med tillhörande instruktör, att det följer läroplanen och är icke-konfessionellt.

– Jaha ... Gör ni detta på fler skolor? undrar läraren och sätter sig och tar påtår.

– Ja, verkligen. Vi är cirka 600 aktiva instruktörer, och vi brukar göra nästan 1 500 Bibeläventyr per år.

Läraren sätter nästan kaffet i halsen av förvåning och utbrister:

– Va? Vem ligger bakom det här då?

– Det gör Bibelsällskapet. Det är en organisation som alla kyrkor står bakom.

– Intressant! Jag ska prata med kollegorna så får vi se hur vi gör, säger läraren.

PÅ VÄG HEM kör jag förbi ett par andra skolor. Jag känner några barn där, och de får mindre undervisning om Bibeln jämfört med dem som får Bibeläventyret. I närheten av skolorna ligger ett par kyrkor. Hur tänker de om barnens rätt att få tillgång till Bibelns berättelser? Det går att hjälpa skolan med undervisningen på sätt som både är enligt läroplanen och pedagogiskt. Dessutom tycker barnen att det är roligt!

// ANDREAS HULTSTEN

Andreas Hultsten, nationell ledare för Bibeläventyret, tipsar om vad du kan göra för att ge Bibelns berättelser vidare till nya generationer.

BIBELÄVENTYRET pionjärsatsar i Sverige. Alla som vill att Bibeläventyret ska komma i gång på deras ort är välkomna att höra av sig för gratis Prova på-äventyr i skolan eller en Bibeläventyrsgudstjänst i församlingen.

VAD KAN DU GÖRA om du tycker att Bibeläventyret är fantastiskt?

Prata med din församling om Bibeläventyret! Vi har gärna en rolig och lärorik Bibeläventyrsgudstjänst i din kyrka med smakprov på vad vi gör.

Tack vare gåvor kan vi nu även erbjuda gratis prova-på-bibeläventyr i skolor där det görs få äventyr. Församlingen får då skicka representanter till skolan för att se våra licensierade instruktörer praktisera.

Prata med lärare du känner om Bibeläventyret!

Plantera idén om Bibeläventyret. På www.bibeläventyret.se finns mer information att läsa.

Be för Bibeläventyret i din närhet, i Sverige och i andra länder! Det gör stor skillnad!

- *Ge en gåva!* Stötta vårt pionjärarbete på orter där få Bibeläventyr görs, framför allt i Göteborg, Malmö och Uppsala. 200 kr per månad i ett år kan räcka till att 24 skolbarn får vara med om ett bibeläventyr (100 kr per barn). Tack!

Bibeläventyrets koncept går även på export! Nu senast till Serbien och Rumänien ... Fler står på kö för att vi ska hjälpa dem att få funktionella verktyg och möjligheter att ge Bibelns berättelser till barn i skolorna. Ett exempel är Rumänien där religionsundervisningen har fått stå tillbaka under årtionden. Elisabeth Svedinger har hållit instruktörskurs i landet, och gensvaret är mycket positivt.

FOTO: OLOF BRANDT

Väcker nyfikenhet

Nu börjar Bibeläventyret i Rumänien! Under 50 år av kommunistiskt styre fanns ingen religionsundervisning i skolorna, och efter det har Bibelns berättelser kommit i skymundan.

Elisabeth Svedinger berättar om sitt uppdrag att utbilda nya entusiastiska bibeläventyrare som vill se till att Rumäniens barn får Bibelns röda tråd, en tråd att hålla fast vid när mycket annat är otrögt.

ATT ÖVERSÄTTA HELA eller delar av Bibeln för folkgrupper som ännu inte har Guds ord på sitt eget språk är en viktig del av Bibelsällskapets arbete och uppdrag.

Ibland tänker jag att Bibeläventyret är en översättning till ett språk som passar barn

i vår tid, då ju unga hellre tar in kunskap via bild och rörelse än genom skriven text. Man skulle kunna säga att Bibeln via Bibelävenyret är översatt till ”skoliska”, med en grammatik utifrån skolans läroplan. Bibeläventyret som koncept har också skapat efterfrågan

Elisabeth Svedinger och Caroline Widell för ner till Bukarest och utbildade ett stort gäng engagerade lärare till instruktörer/bibeläventyrare.

från en rad andra länders bibelsällskap och kyrkor. Då behövs anpassningar utifrån deras kontext.

FÖRRA HÖSTEN ledde Olof Brandt en uppskattad bibeläventyrskurs i Serbien. Den skapade ringar på vattnet. En av deltagarna var nämligen religionsläraren Adriana Argatu från det rumänska bibelsällskapet. Adriana blev stormförtjust i Bibeläventyret, vilket resulterade i att en instruktörskurs arrangerades i Bukarest i Rumänien i juni.

Caroline Widell, bibeläventyrare i Stockholm, och jag själv fick uppdraget att utbilda 29 kursdeltagare i Bibeläventyrets pedagogik. Att leda och undervisa på engelska med tolkning till rumänska under några intensiva dagar var en utmaning, men de starkt motiverade kursdeltagarna tog emot undervisning och övningar med stort engagemang och mycket humor. De flesta var religionslärare, och

några var skolinspektörer med ansvar för religionsundervisningen i respektive distrikt.

DET FINNS GODA förutsättningar att bedriva bibelundervisning i Rumänien eftersom kyrkornas företrädare tillåts att hjälpa till. Mestadels handlar det om Ortodoxa kyrkan, men endast tio procent av religionsundervisningen är kopplad till Bibeln, har det visat sig. Det finns stora behov av intressanta metoder att göra undervisningen mer relevant för eleverna.

– Vi tror att introduktionen av Bibeläventyret kommer att föra med sig ett ökat intresse. Barnen kommer att uppfatta religion som ett äventyr att upptäcka, säger Emilia Badescu, generalsekreterare för det rumänska Bibelsällskapet.

religionsundervisning i skolorna, och under de år som gått sedan kommunismens fall 1989 har ingen effektiv undervisningsmetod utvecklats. Det finns stor risk att elever väljer bort ämnet på grund av inadekvat innehåll. En förutsättning för lyckad implementering är goda relationer till de olika kyrkorna i landet och att Bibeläventyret blir accepterat av alla, säger Emilia.

GENOM ATT ANVÄNDA Bibeläventyret vill det rumänska Bibelsällskapet göra religionsundervisningen mer attraktiv. De planerar att organisera två till fem seminarier per år för utbildning av religionslärare och tar även på sig ansvar för produktion och distribution av materialet som behövs till lektionerna.

VILKA UTMANINGAR ser hon i projektet framöver?

– Under 50 år av kommunistiskt styre fanns ingen

ADRIANA SOM bor i Constanca är lärare i religion och har undervisat elever i åldrarna 10–18 år i 25 år.

FOTO: EMILIA BADESCU

I projektet Vårblommor får elever barnbiblar tack vare våra svenska givare, och nu förstärks skolundervisningen med Bibeläventyret.

– Jag fick veta om Bibeläventyret genom Emilia, bibelsällskapets ledare. Hon skickade mig på kurs i Serbien där jag mötte Olof. Jag tyckte så mycket om programmet och är glad att vi nu fått det hit till Rumänien. Kursdeltagarna är väldigt glada, och alla tänker jobba vidare med det och berätta om

det för sina kollegor, säger Adriana.

– Vi lärare frestas att lära ut endast det vi redan vet. Bibeläventyrets tidslinje med nyckelorden inspirerar oss att själva studera vidare och upptäcka nya saker i Bibeln. Vi är inte teologer, men den röda tråden hjälper oss att se helheten, vilket i sin tur hjälper barn att lära sig mer om Gud.

ADRIANA TÄNKER att man kan ha Bibeläventyret som introduktion eller repetition till Gamla testamentet i den vanliga undervisningen. I slutet av varje termin jobbar klasserna på hennes skola med en temavecka. Där passar Bibeläventyret väldigt bra in.

– Det viktigaste nu är att komma i gång och att berätta och visa Bibeläventyret för lärare som inte känner till det. Rumänska bibelsällskapet kommer att hjälpa oss med material och med att sprida det till fler områden och skolor, berättar Adriana.

ORZETIC PARMENA från Iasi har varit lärare i ortodox religion i tjugo år och undervisar elever som är 6–15 år gamla.

– Bibeläventyret är verkligen intressant. Jag tror att eleverna kommer att gilla det. Under kursen bad de svenska instruktörerna oss att känna och tänka som tioåringar, vil-

ket var ett spännande sätt att leva sig in i barnens reaktioner, berättar Orzetic.

– En sak till som jag gillade var att vi som deltagare representerade olika konfessioner och kyrkor. Vi möttes i samma rum! Bibeläventyret accepterades av alla, och vi var eniga om att Bibeläventyret behövs i Rumänien.

50

ÅR VAR RELIGIONSUNDERVISNING FÖRBUDEN I RUMÄNSKA SKOLOR

LIANA BARBU var ganska tagen efter seminariet.

– När jag kom hem, kände jag att jag bara måste få röra vid Bibeln! Jag tror att det är en

fingerinsyn om det resultat vi skulle kunna få med Bibeläventyret. Medan vi jobbade på kursen och jag föreställde mig att vi var tio år, fick jag smaka på den glädje mina elever får chans att uppleva när jag berättar för dem om Gud.

Kursdeltagaren Iulian Tataru tillägger:

– Gamla testamentet är svårt att både förstå och förklara. Fram till i dag har jag inte funnit något användbart verktyg som slår Bibeläventyret!

Bibeläventyret i Rumänien är väl värt att satsa på tack vare deras vilja och entusiasm att etablera det. En annan av deltagarna, Valentin som är projektledare på Moldaviens bibelsällskap, är helt övertygad om att nästa ”outreach” för Bibeläventyrets del är Moldavien!

// ELISABETH SVEDINGER

Stöd Bibeläventyrets pionjärsatsning i Sverige och utomlands med en gåva!

Bg 900-6263
Swish 123 900 62 63

90 SVENSK
KONTO INSAMLINGS
KONTROLL

NORDSAMISKT BIBELSLÄPP

Luleås biskop Åsa Nyström tar emot den nya, efterlängtrade bibelöversättningen på nordsamiska av Anders Blåberg i Kautokeino kyrka i Nordnorge. Svenska, norska och finska bibelsällskapen har samverkat kring översättningsprojektet.

FOTO: ÅKE BONNIER

År 2019 är UNESCO: s internationella år för urfolksspråk. Passande nog lanserar bibelsällskapen i Sverige, Norge och Finland en ny nordsamisk bibelöversättning, *Biibbal 2019*. Det omfattande arbetet med översättningen har tagit drygt 30 år. I Kautokeino i Nordnorge firade man bibelsläppet i slutet av augusti med seminarier och högtidligheter.

– DENNA BIBELÖVERSÄTTNING är genuint nordsamisk på ett helt annat sätt än den gamla från 1895 som var märkbart färgad av det norska språket. Den gamla bibeln innehöll dessutom texter från 1870-talet och var inte längre lätt att förstå, säger översättningsdirektor Mikael Winninge på Svenska Bibelsällskapet.

En ny bibelöversättning har en krusningseffekt på alla delar av den samiska kulturen, inte bara den kyrkliga. Detta gäller bland annat för standardiseringen av det nordsamiska skriftspråket.

TEAMET AV ÖVERSÄTTARE har bestått av personer från den norska, finska och svenska sidan av gränsen. De har fått lägga många timmar på att hitta en gemensam stavnings- och språkstil som omfattar hela nordsamiska språkområdet. Nordsamiska talas i dag av omkring 16 000–17 000 personer, varav 5 000–6 000 personer i Sverige.

Lanseringen av *Biibbal 2019* är en stor begivenhet för kyrkan i Sápmi. Det färgsprakande firandet i norska Kautokeino ägde rum på Samiska högskolan och i samhällets vackra träkyrka.

På svensk mark hålls ett stort firande i Kiruna lördagen den 5 oktober.

En av dem som kämpat troget med den nordsamiska bibelöversättningen är Tuomas Magga, lingvist och universitetslärare.

Tuomas Magga känner lättad nu när *Biibbal 2019* äntligen är tryckt.

Han kom med i bibelarbetet för 30 år sedan då han var med i en referensgrupp för Nya testamentet. Nu har han hunnit fylla 76 år, och han är tacksam över att han fått vara med och slutföra arbetet med Gamla testamentet som satte i gång på allvar 2001. Han beskriver det som glädjefyllt att få arbeta tillsammans med andra mot ett så tydligt mål. Hans språkkänsla och kunskande har kommit väl till pass.

HUR KÄNNES DET DÅ att hålla den nyss tryckta *Biibbal 2019* i handen?

– Jag har levt med min förväntan så väldigt länge så känslorna är inte så omtumlande, men att inse att vi är här, det är en lättad. Jag lever fortfarande, och att få höra reaktionerna, att få höra texterna läsas i kyrkan ... Det är stort.

Under firandet har Toumas slagits av att det är uppenbart att det verkligen handlar om bibeltext, och ingen annan vanlig

text som tillhör honom eller någon av de andra som samarbetat för att göra Bibeln tillgänglig på nordsamiska.

– Bibeltexten är viktig, inte jag. Ingen kan äga Guds ord, eller säga att ”jag har gjort något i detta”.

DET HAR BLIVIT MÅNGA, långa, tröttsamma resor i tjänsten, men Toumas säger att han redan har glömt allt det jobbiga.

– Det är som när en baby vuxit upp. Jag behöver inte ta hand om den mer, den kommer att ta hand om mig.

Han litat på att nya kreativa människor bär *Biibbal 2019* vidare, och han hoppas att bibeltexterna får förena och stärka nordsamerna i ett gränslöst språkbruk.

– Om det hjälper de unga att känna stolthet i att vara just nordsamer vore det ju fint, säger Tuomas och ler.

// LOTTA RING

Bibelöversättaren Tuomas Magga står vid Lars Jakobsen Hættas grav i Kautokeino. Hætta gjorde den första bibelöversättningen till nordsamiska, utgiven 1895.

FOTO: LOTTA RING

Lingvisten Berit Anne Bals Baal visar med handen ut över sina barndomstrakter i Kautokeino. Horisontens bergkam har två pucklar som i folkmun kallas "de små öronen", en vy som betyder hemma för många i bygden. Berit Anne hoppas att den nya bibelöversättningen på nordsamiska också ska få vara viktig för samhället.

FOTO: KATRI SAARELA

Biibbal 2019 är en viktig ordbank

Lingvisten Berit Anne Bals Baal kom in i det avslutande skedet för att hjälpa till att få texterna korrekta, funktionella och läsvänliga i översättningen av Bibeln till nordsamiska – Biibbal 2019.

BERIT ANNE BALS BAAL bär den karakteristiska randiga bården på sin kolt som visar att hon kommer från Kautokeino. Här är hon uppvuxen, men som många andra flyttade hon ut för en tid. Men nu är det gott att vara tillbaka, och dessutom ha glädjen att få bidra till det nordsamiska språkets bevarande genom en ny, väl genomarbetad bibelöversättning.

– Jag kom in i processen när texterna var översatta, men jag

så fick jag en dag ett mejl med uppmaningen att läsa Bibeln från pärm till pärm! Det var uppdraget att utvärdera och finslipa texterna i *Biibbal 2019*.

BIBELN ANVÄNDS på många olika sätt. Man läser den ensam i stillhet, eller högt för flera. Berit Anne poängterar vikten av högläsning eftersom hjärnan förstår lite bättre vad man läser när man läser högt.

Det hon själv har undersökt med de nordsamiska bibeltexterna är om den som läser kan hålla en naturlig rytm och en naturlig intonation, och om lyssnaren kan höra när det är punkt eller början på en mening. Ju längre meningar desto svårare blir det att hålla rytmen, och då blir det även svårare för lyssnaren att förstå. Själva sättningen av sidan är också viktig för flytet, hur bokstäverna och texten på sidan ser ut och placeras.

124 år skiljer den gamla från den nya utgåvan av Bibeln på nordsamiska.

fick uppgiften att granska och kontrollera dem och ta reda på folks reaktioner, berättar Berit Anne.

– Jag var väl bekant med Bibeln, men när jag var liten fick jag rådet att Bibeln, den läser man inte rätt igenom, den läser man i kortare stycken. Det var inpräntat i mig. Men

varit tvungna att ta hänsyn till grundtexten, men även till målgruppen, de som ska läsa översättningen. Dessutom har folk ofta ett slags förväntningar om ett heligt språk, ett stiligt språk, i Bibeln, säger Berit Anne.

ÖVERSÄTTARE OCH lingvister har suttit i otaliga resomemang om betydelser och ordval, böjningar och andra grammatiska klurigheter. Att saker kan ses och förstås på olika sätt har ofta blivit tydligt. Arbetet har också utmanats av influenserna från smältdegeln av de tre nordiska språken finska, norska och svenska som talas i Sápmi utöver samiskan.

DEN FÖRSTA bibelöversättningen från 1895 har använts till i dag och många fraser har lästs och älskats av generationer, även om många nordsamer i dag hellre använt psalmboken på nordsamiska för både sång och bibelläsning. I den har en del av kyrkoårets texter delvis uppdaterats.

– Många textval vi har gjort kommer att bli ifrågasatta, men nu är det upp till folk att diskutera! Och så får vi samla in och systematisera reaktionerna inför framtidens bibelöversättningsarbete, säger Berit Anne.

EN AV REFERENTERNA i den yngre kontrollgruppen av bibeltexterna är Elle Karen Skum som var med under seminariedagarna i Kautokeino. Hon är mycket tacksam över *Biibbal 2019*. Samtidigt är hon kritisk till att de unga kom in så sent i processen som de gjorde. Hon reagerade också på att en del ord tagits bort eller lagts till i kända textstycken. Hon erkände dessutom att hon och

”Min uppmaning är att ta Biibbal 2019 i bruk i språkundervisningen.”

BERIT ANNE håller med om att ungdomarna kom in för sent i

processen, men vad gäller ordvalen i bibelöversättningen ser hon det som en del i att bevara språket och ordförrådet.

– Att de unga inte förstår vissa ord får inte vara utslagsgivande för vilka ord som kommer med i texterna. Vi behöver alla få lära oss fler ord. Språkutvecklingen visar att det pågår en utarmning av ordförrådet. Det är viktigt att läsa för att underhålla ordbanken, men i den samiska kulturen har muntlig överföring och berättartradition varit vanligare, berättar Berit Anne.

EN YTTERLIGARE utmaning är att vissa ord i Bibeln inte har någon motsvarighet i nordsamiskan och den samiska kontexten över huvud

taget. Då får man helt enkelt hitta på nya ord, och vara lite modig. Men eftersom den gamla bibeltexten finns måste man vara särskilt varsam med kända textstycken som folk är vana vid. Bönen Vår Fader, eller Fader vår, är ett exempel där känslor och vana påverkar hur man förhåller sig.

REFERENSGRUPPERNAS reaktioner på de tio budorden var en spännande fas i arbetet.

– De äldre reagerade starkt, de letade ändringar och jämförde. Även om de var nöjda med textstycken som julevangeliet hade de svårt att acceptera budorden. De i medelåldersgruppen reagerade

på att ordet ”hor” bytts ut till ”att bryta äktenskapsbuden”.

Bland de yngre var ändå de flesta tillfreds.

Berit Anne tycker att *Biibbal 2019* visar på den den riktning den

nordsamiska skrifttraditionen ska ta.

– Det muntliga skiljer inte så mycket i nordsamiskan, däremot det skriftliga. Min uppmaning är att ta *Biibbal 2019* i bruk i språkundervisningen. Det här är inte bara ett religiöst verk. Det här är genomarbetade texter som tagit hänsyn till alla tre ländernas språk och traditioner.

// LOTTA RING

Konstnären Britta Marakatt-Labba har formgivit den vita standardutgåvan av *Biibbal 2019*. Det flerfärgade korset är sprängfyllt med symbolik med koppling till Bibelns budskap, men också samiska livsförhållanden.

Här är det Risten Mårja Anne Gaup som läser i den första utgåvan. Hon var konferencier under bibelseminarierna på Samiska högskolan i Kautokeino då *Biibbal 2019* först lanserades. De som kan är välkomna till Kiruna kyrka för fler *Biibbal*-festligheter lördagen den 5 oktober kl 13.

Buohkat ovddošeđje sakka ja dadje: “Buot son lea dahkan bures. Bealjeheamid son dahká gullin ja gielahemiid sárdnun.” Mark 7,37

FOTO: ÅKE BONNIER

I ett rymligt orangeri finns en lermodell av Jerusalem under Jesus tid. Genom berättande guidas man genom staden.

Bibelns värld ligger i Skåne

På Urban Lennartssons gård Starby i Skåne kan man, något oväntat, få uppleva historiska bibelmiljöer och möta bibliska personer. Under sommaren har man smygstartat så smått med visningar, men nu har äntligen Bibelns värld haft sin officiella invigning.

BIBELSÄLLSKAPETS ordförande biskop Åke Bonnier, som var med och klippte banden, rekommenderar den nyfikne att boka in en guidad tur.

– Jag har i dag varit med och invigt Bibelns värld utanför Ängelholm. Ett fantastiskt ställe väl värt ett besök. Initiativtagare är Urban Lennartsson, som tillsammans med familj och många andra gjort

FOTO: FRIDA LUBERA

Graven är tom! Genom enkla dramatiseringar blir bibelmiljöerna levande. Det finns också utrymme för egen kontemplation.

ett enormt viktigt arbete med att tydliggöra centrala bibliska sammanhang, inklusive en stor modell av Jerusalem på Jesus tid, säger biskop Åke.

VAD ÄR BIBELNS VÄRLD?

– Det är lite som ett Skansen i miniformat, eller Astrid

Lindgrens värld, fast kring Bibelns tid, säger grundaren och föreståndaren Urban Lennartsson.

Urban har under flera år varit anställd på deltid av Svenska Bibelsällskapet. Hela tiden har han närt en dröm om att få skapa någon form av upplevelsecentrum med koppling till Bibeln. Mer än 200 volontärer har varit involverade i att bygga upp historiska miljöer som stallet i Betlehem, Jesus grav och Gennesarets sjö på hans barndoms gård. De bibliska miljöerna fungerar som kulisser till berättande.

Och mer blir det. Några gigantiska trästockar finns på plats som med motorsåg ska skulpteras till Maria, Josef, herdarna och de tre vise männen som alla är på väg till Betlehem. De levande fåren som går och betar ger liv åt miljön.

VAD ÄR DITT SYFTE?

– Genom berättande och dramatisering tar vi folk på en resa 2 000 år tillbaka i tiden. Bibelns berättelser blir mer

levande, och vi tar även upp arkeologiska och tidshistoriska fakta.

VAD FÅR MAN SE?

– Man välkomnas med en kopp kaffe och får en timmes guidning. Sedan väntar en biblisk måltid med linsoppa, röror, bröd, oliver och dadlar. Besöket avslutas med ytterligare en timmes guidning. Efter ett tre timmars besök är man full av intryck från upplevelser och kanske väljer att dröja sig kvar för eftertanke i naturen.

– För den som kommer ensam finns ett 60-tal kortfilmer som informerar om platserna. De är filmade i det heliga landet. Tanken är att koppla ihop utställningen med de verkliga miljöerna, berättar Urban.

Bibelns värld vänder sig i första hand till grupper, men enskilda besökare är också välkomna. På hemsidan bibelnsvarld.nu hittar du inplanerade visningar som man kan ansluta sig till.
E-post: info@bibelnsvarld.nu
Telefon: 073-656 60 85

Några platser kvar!

Soluppgång över Tiberias.

Rundresa i Det heliga landet 17–24 november!

SE DE HISTORISKA platserna och upplev de miljöer som Bibeln utspelar sig i. Vi besöker Nasaret, Gennesarets sjö, Jordanfloden, Döda havet, Jerusalem och Betlehem.

Känn dofterna och trängs med folk på Via Dolorosa och i basarerna. Du får känna på stenarna där Jesus gått.

LEDAREN DINA Katana-cho från det arabiskisraeliska bibelsällskapet är en av flera intressanta människor vi får träffa och lära oss mer av om landet och dess smältdigel av kulturer. Palestinakonflikten belyses mångsidigt.

JESUS MÖTER OSS i fantasin, genom berättande, gudstjänster och bibeldraman på de verkliga platserna. Vi företar oss även sköna och hälsosamma bad i Gennesarets sjö och Döda havet. Det går att flyga från både Arlanda och Kastrup inom resepaketet. Barnpriser finns. Reseledare är Andreas Hultsten, Bibeläventyret, och Urban Lennartsson, Bibelns värld.

Anmälan:
bibelsallskapet.se/resor
Pris vuxen: 17 900 kr (bibeläventyrare får 1 500 kr i rabatt)
Frågor: Andreas, 018-18 63 31

Materialtips

BESTÄLL gratismaterial via Bibelbutik.se under Övrigt/Församlingsarbete, exempelvis *Räkna stjärnorna*. Art nr 2161.

VI LÄSER hela Bibeln! Affischer med läsplan och rutor för varje bibelbok där man kan markera att man läst eller jobbat med texten. En affisch för GT och en för NT. Skickas i papprör. 70 X 100 cm. Introduktionspris för båda, 99 kr. Art nr 2081. Gå in på bibelbutik.se och sök på "församlingsarbete", eller välkommen att ringa 018-18 63 39.

Sportcenter i Albanien

"FRIENDS FOR LIFE Sport Center" är det nyaste innovativa projekt som vi stödjer i Albanien. Albanska bibelsällskapet bygger ett samlingscentrum i Tirana med syfte att förena barn, ungdomar och vuxna för att sporta, umgås och också läsa och studera Bibeln tillsammans.

Beläget i ett av de fattigaste områdena i Tirana kommer den lilla arenan att fungera som ett samhällscentrum och ha en betydande social funktion som kommer att beröra många människors liv.

CENTRUMET kommer att hysa två viktiga aktiviteter: "Social Football Academy", som hjälper barn med utsatt bakgrund att bli en del av ett fotbollslag där de känner sig accepterade och älskade och där de rustas med livskunskap, och "Living Word Ministry" som samlar ungdomar för att sporta och att studera Bibeln en stund före varje match. Både pojkar och flickor är välkomna till aktiviteterna. Bibelsällskapet i Albanien inbjuder dig att be för det nya idrottscentret som växer fram och för att deltagarna får förnyas fysiskt, mentalt och andligt.

Jag önskar information eller material

- ☐ Jag vill bli stödmedlem i Bibelsällskapet för
☐ 200:- per år, eller ☐ 1 500:-, livslångt medlemskap
☐ Jag önskar läsplanen Bibelläsning & Bön 2019
☐ Jag vill få tidningen Bibel 4 ggr/år
☐ Jag vill bli fast givare varje månad via autogiro
☐ Jag beställer folder om Bibeläventyret, antal: ____
☐ Jag önskar beställningsblad för gåvogram för högtid/minne
☐ Jag önskar information kring att skriva testamente
☐ Jag beställer bibelaffischer med rutor, GT+NT, antal: ____
☐ Jag beställer bibeltexthäftet Räkna stjärnorna, antal: ____

Klipp ut och sänd talongen till:
Bibelsällskapet, Box 1235
751 42 Uppsala

Namn _____

Adress _____

Postnr. _____ Ort _____

Tel _____ Mob _____

Mejl _____

Här kan du beställa material från Bibelbutiken.se

Årets
julkort

1 Julkort

Framtaget av Svenska Bibelsällskapet och Bibelbutiken. Målning av Marcello Corti. 185 x 132 mm, altavvikning, guldfoliering. Julevangeliet från Lukas 2. Plats att skriva hälsning på baksidan.

Best nr: 864

1-24 10 kr / st
25-99 8 kr / st
100 eller fler 6 kr / st

2 Kuvert

Vita kuvert säljs separat, 1 kr/st. Best nr: 866

Nord-
samiska

Nu är den här! Bibeln på nordsamiska
Svart: **Pris: 399 kr** Vit och blå: **Pris: 249 kr**

6 Svart med guldsnitt. Best nr: 2474

7 Vit med samiskt kors i färg. Best nr: 2475

8 Blå med norrskensmotiv. Best nr: 2476

Ladda för
läslovet!

Mysteriet med de gömda skriftrullarna

M. J. Thomas

Följ med syskonen Peter och Mary och deras hund Hank när de med hjälp av några urgamla skriftrullar färdas tillbaka i tiden och landar mitt i Bibelns mest spännande äventyr. Perfekt för unga läsare 6-12 år och alla som älskar äventyr.

Pris: 129 kr

3 Resan till skapelsen Best nr: 2403

4 Jakten på arken Best nr: 2429

5 Den stora flykten Best nr: 2479

Snart!

Efter 200 år i Sverige
släpper Bibelsällskapet
äntligen en tryckt utgåva
av Bibel 2000 på
eget förlag.

9

Bibelpaketet

Ett exemplar av varje av de mest efterfrågade översättningarna: persiska, engelska, arabiska, dari, rumänska, tigrinya, ryska, spanska, albanska och bulgariska.

Pris: 1 999 kr
Best nr: 2477

BIBEL
BUTIKEN

Ja tack, jag beställer följande:

1 ☐ Julkort	6 ☐ Biibbal, svart
2 ☐ Kuvert	7 ☐ Biibbal, vit
3 ☐ Bok "Resan till Skapelsen"	8 ☐ Biibbal, blå
4 ☐ Bok "Jsken på Arken"	9 ☐ Bibelpaketet
5 ☐ Bok "Den stora flykten"	

Jag vill bidra till bibelarbetet med en gåva

☐ 50 kronor ☐ Valfritt belopp _____

Klipp ut och sänd talongen till:
Bibelsällskapet, Box 1235
751 42 Uppsala

Namn _____

Adress _____

Postnr _____ Ort _____

Tel _____ Mob _____

Mejl _____

Fraktkostnad och expeditonsavgift 60 kr tillkommer. Reservation för slutförsäljning. Talongen giltig till 2019-12-30
Du kan även beställa på www.bibelbutiken.se

Olika sätt att ge
en gåva till Bibelsäll-
skapetets arbete.

PG
BGBG 900-62 63
PG 90 06 26-3

KOLLEKT
Kontakta Lotta Ring
för info om ändamål.

AUTOGIRO
Bästa formen för
givande. Beställ talong
för avtal på 018-18 63 30
eller info@bibeln.se

TESTAMENTE
Beställ folder med tips
och råd.

SWISH
123 900 62 63

ONLINE
Skänk en gåva via
bibelbutiken.se

FOTO: JANKO FERLIC

Nu pågår en insamling av egenhändigt tillverkade alster till minderåriga mödrar och deras spädbarn i Guatemala. Utrusta en "bibelbebis"!

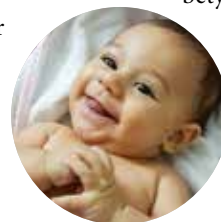
Vill du ge något du
tillverkat själv?

IBLAND BEHÖVER man få känna lite extra medmänsklig omsorg, se tecken på att någon bryr sig om att man finns och hur man har det.

flickorna törstar efter omsorg och bekräftelse. De behöver få känna att de är värda omtanke. Då kan en gåva som en annan människa skapat med kärlek betyda mycket!

I GUATEMALA blir

många minderåriga flickor i Guatemala grava och står då helt oförberedda inför sitt föräldraskap, både mentalt och praktiskt. Genom projektet "Barn får Barn" stöttar och hjälper bibelsällskapet dessa flickor bland annat genom samtal, myndighetskontakter, föräldrautbildningar och ett startpaket till de nyfödda med det nödvändigaste. Behovet av basutrustning för bebisar är stort, samtidigt som de utsatta

DÄRFÖR sänder vi plagg och saker till startpaketen från Sverige till Guatemala lagom till jul och nästa sommar. Välkommen att bidra med dina händers verk! Alla bidrag behöver vara lätta och inte skrymmande. (Det går självklart utmärkt att välja något i handeln som man tycker är fint!) Märk ditt paket med avsändare. Tack för alla bidrag som redan kommit in! ❤️

Lotta Ring, Bibelsällskapet,
Box 1345, 751 42 Uppsala

Det här är Svenska Bibelsällskapet: Svenska Bibelsällskapetets uppdrag är att göra Bibeln översatt, känd, tillgänglig och använd i Sverige och i andra länder. Visionen är att ständigt öppna nya möjligheter till möten mellan människor och Bibeln. Att översätta och sprida Bibeln och hjälpa människor i olika livssituationer och sammanhang att ta del av Bibelns texter ingår därför i målsättningen för arbetet. Vi är en ekumenisk ideell förening som leds av en styrelse och ett huvudmannaråd. Huvudmannarådet består av representanter för kyrkor och samfund i

Sverige, Svenska Akademien, Vitterhetsakademien och Ekumeniska rådet i Finland.

Svenska Bibelsällskapet är en del av en världsvid gemenskap av 148 självständiga, nationella bibelsällskap förenade i United Bible Societies (UBS). Via UBS stödjer vi med hjälp av våra givare en rad internationella projekt som kretsar kring bibelöversättning, bibelspridning, mission och humanitära insatser. Vi drivs med hjälp av gåvor och har 90-konto.

90 KONTO SVENSK
INSAMLINGS
KONTROLL

Kalender

5 oktober

Den nya nordsamiska bibeln tas officiellt emot i Svenska kyrkan vid en högtid i Kiruna kyrka och församling lördagen den 5 oktober kl 13. Dagen innehåller föredrag av professor Tuomas Magga (ansvarig lingvist) och samtal med andra personer involverade i översättningsarbetet. Översättningsdirektor Mikael Winninge medverkar. En högtidlig gudstjänst avslutar dagen. Den leds av biskop Åsa (Luleå stift).

14-16 oktober

Bibeläventyrets instruktörskurs NT, Härnösands folkhögskola.

19 oktober

Se, jag vill bära ditt budskap, Herre. Missiondag kl 10-18 på Hjelmseridsstiftelsen och Eva Spångbergs Björkelund. Anders Göransson medverkar.

20 oktober

Familjegudstjänst och bibelföredrag i Unnaryds kyrka kl 16-19. Anders Göransson medverkar.

4-7 november

Bibeläventyrets instruktörskurs GT, Piperska, Lundsbrunn.

17-24 november

Resa till det heliga landet, se sid 13. Reseledare är Urban Lennartsson och Andreas Hultsten. Ett fåtal platser kvar!

(Bibelsällskapet medverkar även vid kontraktssamlingar i Karlskoga och Bergslagens kontrakt.)

BIBEL
SÄLLSKAPET

Första raden, sittande: Barbro Olsson, Elisabeth Wendin och Anna Margareta Malmberg. Andra raden: Jenny Johansen, Lisa Ekelund, Kickan Kellgren, Siv Diab, Siv Sandquist och Inger Gustavsson.

Tillsammans

Det började med en grupp konfirmander vars föräldrar upptäckte att det var väldigt trevligt att träffas. Föräldrarna beslöt sig för att bilda en bibelstudiegrupp. Nu har de i 40 år hjälpt varandra att dyka djupare ned i Bibelns texter och även följt varandra genom sorg och glädje. Anna Margareta Malmberg berättar hur deras upplägg fungerar.

1979 STARTADE EN samtalsgrupp för oss som var föräldrar till de ungdomar som konfirmerats under sommaren. När läsåret var till ända ville några av oss fortsätta att träffas, men då som en bibelstudiegrupp. Andra deltagare kom med, och den 21 augusti 2019 firade vi 40 år tillsammans! Även om alla inte varit med från början har alla nuvarande deltagare varit med i minst 20 år.

SEDAN ANDRA ÅRET har vi haft Bibeln i centrum. Vi har läst i stort sett alla böcker i Nya Testamentet, en del både två och tre gånger. Vi har också läst de flesta böckerna i Gamla testamentet.

Bibelkommentarer har varit goda ledsagare, och vi har också använt olika bibelöversättningar. Vi turas om att vara hemma hos varandra och brukar börja med en fika och en pratstund.

Sedan vidtar studierna och vi avslutar med en bön.

ATT LÄSA BIBELN har med gruppens hjälp blivit en god vana. Det har också

varit en viktig gemenskap. Vi har ofta delat med oss av tips på bra böcker av alla de slag, och vissa böcker har flitigt vandrat runt bland oss. Det har varit och är en fördjupning – både av vår tro och av vår kunskap.

ALLA ÄR ÖVERENS om att den gemensamma bibelläsningen är jätteviktig, eftersom man kan hjälpa varandra att förstå texterna. Ibland har diskussionernas vågor gått höga, men det har också inneburit att vi har tvingats se på saker ur olika synvinklar.

Sedan är själva gruppgemenskapen viktig. Vi har lärt känna varandra genom årens lopp och delat både glädje och sorg. Två av de ursprungliga deltagarna har avlidit och är djupt saknade.

Ingen av oss har tröttnat på att läsa Bibeln. Genom att ses i gruppen varannan vecka "tvingas" man läsa Bibeln regelbundet. Hade vi inte setts hade vi kanske tappat intresset för att läsa. Det är berikande

att vi ses så ofta och att vi känner oss trygga i gruppen. Det är också viktigt att ingen fråga är för dum.

Vi har inga planer på att sluta träffas. "Varför ändra på ett vinnande koncept?"

kan man undra. Vi tänker fortsätta så länge vi orkar och kan, för man blir aldrig färdig med bibelordet.

40

ÄR HAR GÅTT SEDAN BIBELSTUDIEGRUPPEN I HELSINBORG STARTADE.

ATT FÅ TRÄFFAS regelbundet har varit viktigt så att vi har kunnat dela det jobbiga med varandra. Vi har fått

vara ledsna tillsammans.

Vi har delat mycket personliga saker ihop. Vi har haft olika åsikter och också varit olika långt på väg i vår tro. Dessutom tillhör vi olika församlingar, är i olika åldrar och bor långt ifrån varandra. Men det gör det kanske ännu viktigare att ses!

// ANNA MARGARETA MALMBERG

